

Ikusmira sortu duten hiru filmez, Muñoz eta Bengoetxea

Lasa eta Zabala, Negoziatzailea eta Loreak. Interesa piztu duten eta Donostiako Zinemaldian ikusiko ditugun hiru film horietan elkarrekin aritu dira Ane Muñoz Mitxelena eta Josean Bengoetxea, script lanetan lehena eta aktore moduan bigarrena. Hori gutxi ez eta Zinemaldian estreinatuko dituzten beste obra banatan ere hartu dute parte: Zarautzen erosi zuen laburrean Muñozek, Los tontos y los estúpidos lanean Bengoetxeak.

| MIKEL GARCIA IDIAKEZ |

Ane Muñoz eta Josean Bengoetxea, parte hartu duten filmetako errodale une bitan.

Lasa eta Zabala, errelato mingarria

“Halako errebisioek errespetu handia ematen didate eta nondik kontatzen den ikustea interesatzen zait. Beste kasu batzuetan, gai bera ukitu denean, ezezkoa eman izan dut, gaiztoak eta onak baino ez dauden eta ia denek angulak jaten dituzten Euskal Herria iruditatzeko ez nagoelako prest. Oraingoan ordea, gidoia irakurri eta argi ikusi nuen, dramatiko ki eta narratiboki ere oso ondo dago kontatuta eta protagonistek bizi izan zuten sufrimendu hori guztia ondo islatuta ikusi dut gidoian eta errodalean”, kontatu digu Josean Bengoetxea aktoreak. Pablo Malo zuzendariak gertakaria gogor eta ezer leundu gabe filmatzea aukeratu duela gaineratu du Ane Muñozek, gordin, eta halaxe bizi izan du berak ere errodalea: “Eszena mingarriak egon dira eta bortizkeria hori transmititu da filmaketan, oso

gogorra izan da, hunkituta egon naiz momentu askotan, mina ere sentitu dut eta seinale ona da, kamerak eta fokuak aurrean izanda hunkitu banaiz, emaitzan transmitituko dela esan nahi baitu horrek. Kezka neukan, historiari nola helduko zitzaion, baina oso ondo dokumentatutako lana da, kontu handiz egina, senideekin ere bildu da lantaldia, eta errodalea ikustera azaldu direnek, gertaturikoa gertutik bizi izan dutenek (Lasa eta Zabalaren arrebak, Iñigo Iruin, Pako Etxeberria...) ongi ari ginela esan digute, berme garrantzitsua da hori”.

Zuzendaria ere bada Muñoz, baina script moduan aritu da pelikula hauetan. Hots, errodalean akatsik egon ez dadin, erne eta xehetasunen gainean egotea da bere egitekoa, plano bakoitza identifikatu eta muntaiara bidaltzea, eszena bakoitzaren aurretik eta atzetik zer

Ezkerrean, goitik behera, *Lasa eta Zabala* (Pablo Malo) eta *Negoziatzailea* (Borja Cobeaga). Eskuinean, goitik behera, *Loreak* (Jon Garaño, Jose Mari Goenaga), *Zarautzen erosi zuen* (Aitor Arregi), eta *Los tontos y los estúpidos* (Roberto Castón).

dagoen kontuan hartzea. Laburrean, erroda-jean memoria eta koherentzia zaintzea, eta aktoreei eta zuzendariari laguntzea, aholkua behar izanez gero.

Bengoetxeak berriz, film honetan bigarren mailako rol bat antzezteaz gain, aurretik sekula egin gabeko lana bete behar izan du: Jon Anza (*Lasa*) eta Christian Merchan (*Zabala*) aktoreen entrenatzaile aritu da: “Pelikulan bi protagonistek duten garapena intentsua da; bi abenturero dira hasieran, tortura jasaten duten bi gazte ondoren, eta heriotza aurrez aurre ikusten duten bi lagun azkenerako. Eszena gogorak ere badira, Pablok argi zeukalako ezin zela azaleko irudi bat eman, torturak azaldu behar zirela, eta hori aktoreekin lantzea zaila da, ez dugulako gure burua egoera horretan ikusi, baina gela batean sartu nituen eta emozioak aurkitzen lagundu nien, norberak dituen tabuak askatzen”.

Aurrekariak ikusita, pelikulak polemika piztuko ote duen galdetu diegu. Gertatutako-arekiko distantzia dagoela eta beste garai batzuk direla erantzun digute. Ideologia politikoak baldintzatutako kritikak egongo diren

arren, gaiak pelikula ez jatea eta filma bera gailentzea espero du Bengoetxeak. Historian nahasitako jende ugari oraindik bizirik dagoela gogoratu du Muñozek, “bizirik eta aske, eta beldurrik gabe kontaturiko istorioa da. Dena den, polemika baino gehiago, mina eta amorrua eragingo du, gertakariengatik, baina min hori beharrezkoa da”. Hala ere, bertsio bat dela —ez dokumentala— azpimarratu dute biek, fikzioa.

“Hunkituta egon naiz *Lasa eta Zabala*ren filmaketako une askotan, mina ere sentitu dut eta seinala ona da hori”

Ane Muñoz Mitxelena, scripta

Negoziatzailea, umore finlandiarra euskal gatazkan

*Lasa eta Zabala*k baino polemika handiagoa sor dezake Borja Cobeagaren *Negoziatzailea* lanak, Bengoetxearen ustez, “batez ere aurreiritzi asko dauz-kagulako”. 2005-2006an Jesus Eigurenek Xabier Lopez Peña

‘Thierry’ eta Josu Urrutikoetxea ETako kideekin izandako elkarriketak oinarri hartuta, umoretik heldu dio gaiari zuzendari donostiarrak. “Borjak gaia azaldu eta umorez jorratuko zuela esan zidanean, beldur izugarria sartu zitzaidan —onartu du Ane Muñozek—, baina tonuan asmatu duela iruditzen zait. Antiheroiaz ari da azkenean, eta Eigurenenengan inspiratu arren beste norbait ere

izan zitekeen, beste testuinguru batean: arazo bat konpondu nahi duen gizajoaren istorioa da, finean. Proposamen ausarta izan daiteke, baina ez du gatazka politikoa barregarri uzteko asmorik”. Umore finlandiar gisa definitu du zuzendariak berak pelikulan darabilena, eta kontakizun sinpatikoa dela dio Muñozek, ez barrez lehertzekoa. *8 apellidos vascos* fama-tuak Cobeaga gidoilari izan bazuen ere, “ez du harekin zerikusirik, topikoetan oinarrituta dago *8 apellidos*, eta honek tonu serioagoa du, ez da esketx edo txiste bilduma bat”.

Umore melankolikoa dela gaineratu du Josean Bengoetxeak, sotila, grisa: “Isiluneak sartzen ditu asko, arnasa hartzen uzten du, eta hori oso baliagarria da pertsonaiak ulertu ahal izateko”. Halako historiak kontatzeko umorea erabiltzea ondo ikusten al duen galdetu izan diote aktoreari –Josu Urrutikoetxearengan inspiratutako pertsonaia antzeztu du berak–. “Zergatik ezin da ba umorea erabili? Dagoen armarik indartsuenetakoa da umorea, probokazioa bezainbestekoa. Pertsonaiei eta historiari errespetua diegun bitartean... Egigurenen inguru ideologiko-ko jendea kezkatuta omen dago pelikularekin, baina berak ez du kezka hori; hainbeste muturreko jasotakoa da leku guztietatik, itxaropena du pelikulak irudi hobe emango ote dion. Bestalde, euskaldunok badakigu gure buruaz barre egiten eta gai honetan halako terapia puntu bat behar dugu oraindik, umorea”.

Sentsibilitatetik

Luze eta zabal hitz egin dugu aurreko orrietan *Loreak* filmaz, baina bi zuzendaripean lan egitea zer moduzkoa den jakin nahi izan dugu. Garaño eta Goenagaren errodajeetako giroa oso familiarra dela nabarmendu dute, betiko lantaldea lagun. Bi zuzendari izanik, beti ez dira ados jartzen eta eztabaidak dituzte, “baina ezagutzen ditugunok umorez ikusten ditugu eztabaidok”, dio Bengoetxeak. Aktorearen hitzetan, sentsibilitate handiko bikotea da; “oso eleganteak dira, fenomeno batzuk”, erantsi du scriptak.

Zinemaldiko Sail Ofizialean lehiatzea ez da ahuntzaren gauerdiko eztula. Bengoetxeak ez du uste “pelikula batek egon behar duenik Sail Ofizialean euskaraz delako, egon behar du ona delako, eta *Loreak* filmak merezi du egoitea eta ziur naiz asko gustatu zaiela jaialdiko programatzaileei”. Euskararen normalizaziorako pozgarria da, Muñozen arabera, erakusten duelako euskara beste edozein hizkuntza bezain aproposa dela istorioak kontatzeko.

Zuzendari malguak eta zurrinak

Aitor Arregiren *Zarautzen erosi zuen* film laburrean ere Ane Muñoz aritu da script lanetan. Zabaltegin hartuko du parte pelikulak eta hondarribiarraren hitzetan, anekdota txoro baten ondorioz protagonistak (Nagore Aranburuk) bizi duen egonezina eta obsesioa du ardatz: “Obra txikia da, lantalde txikiak egina, baina gustu handiz”.

Bengoetxea berriz, Zuzendari Berriak saillean emango duten *Los tontos y los estúpidos* laneko aktore nagusietakoa da. Antzerki kutsua duen komedia berezi honetan –aktoreen gidoi irakurketa bat da argumentua–, familia erdua eta bakardadea dira gai nagusiak. Roberto Castón da zuzendaria, *Ander* film ederraren egile bera, eta orduan bezalaxe, oraingoan ere ez du finantzaketarik lortu,

hortaz kooperatiba bidez sorturiko proiektua da hau, eta buru-belarri inplikatu da aktoreak. “Filmaketa hasi aurreko egunetan, aktoreekin psikologo lana egiten du Castónek, istorioa eta pertsonaia nola asimilatu dugun aztertzen du, eta ondoren, errodajeen, dezente-ko askatasuna ematen digu, konfiantza handia du gudan eta sarri sentitzen duzu ez zaituela zuzentzen. Guk biok, gainera,

umore puntu bera daukagu eta elkarri begiratzeari aski zaigu elkar ulertzeko; bere musa naitzela esan ohi du. Beste zuzendari batzuk zurrinagoak dira estetikarekin, istorioarekin eta aktoreekin. Jon [Garaño] eta Jose Mari [Goenaga] adibidez nahiko zorrotzak dira, oso argi daukatelako nahi dutena; Borja [Cobeaga] irekiagoa da. Ni neroni, agindu oso zehatzak jasotzen ditudanean eta estuki markatzen nautenean, motibatu egiten naiz, zenbat eta muga gehiago izan orduan eta gehiago eragin behar diozulako sormenari”.

Ez dute dudarik: pelikula indartsuak dira, eta jendartean harrera ona izango dute, itxaropentsu dira. Emaizta, gainera, anitza da. “Edozein film mota eta generotarako prestatuta gaude; hemen gure eskola dugula eta munduko beste puntatik datozen pelikulak bezain onak edo hobeak egin ditzakegula eta egin ditugula erakusteko balio dezala” espero du Muñozek. Euskal Herrian langile, artista eta teknikari handiak daudela argi baitu Bengoetxeak ere, beraz “jabetu behar dena jabetu dadila, industria badagoela eta bitartekoak jarri behar direla maila hori guttiatxean mantentzeko. Aldiz, begira ikus-entzunezko produkzioaren motore nagusia (EITB) zein geldi dagoen”. ■

“Zergatik ezin da ba umorea erabili? Dagoen armarik indartsuenetakoa da umorea, probokazioa bezainbestekoa. Pertsonaiei eta historiari errespetua diegun bitartean...”

Josean Bengoetxea, aktorea

